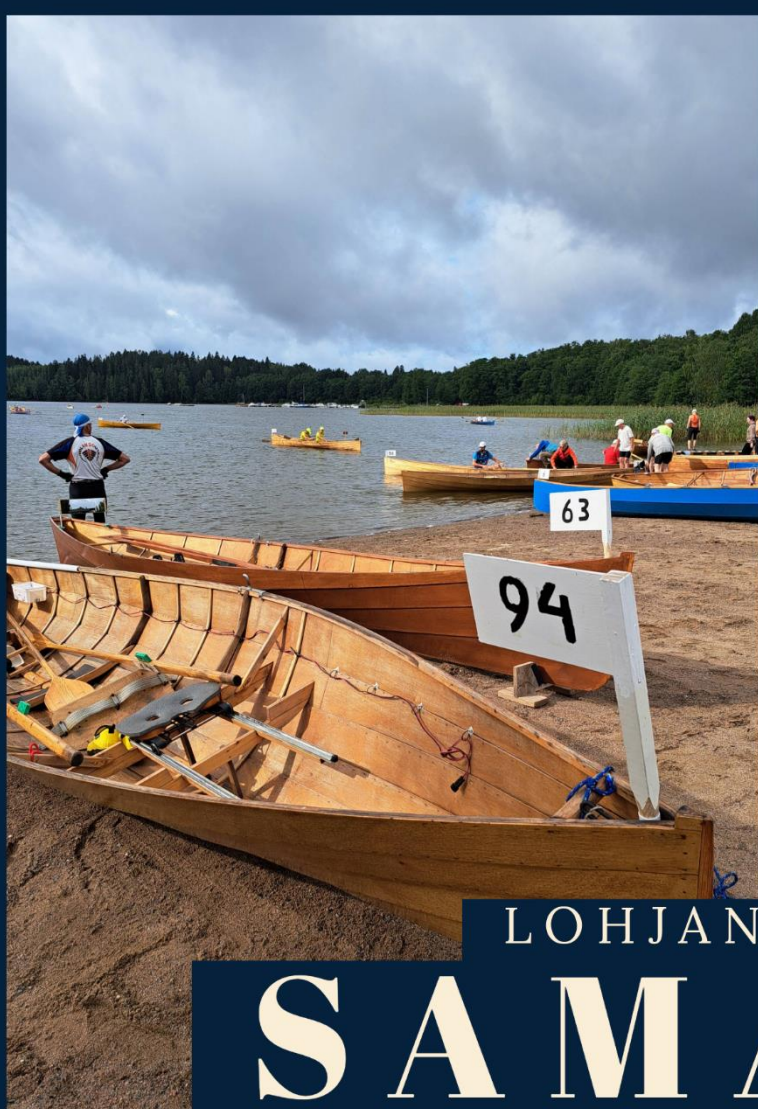
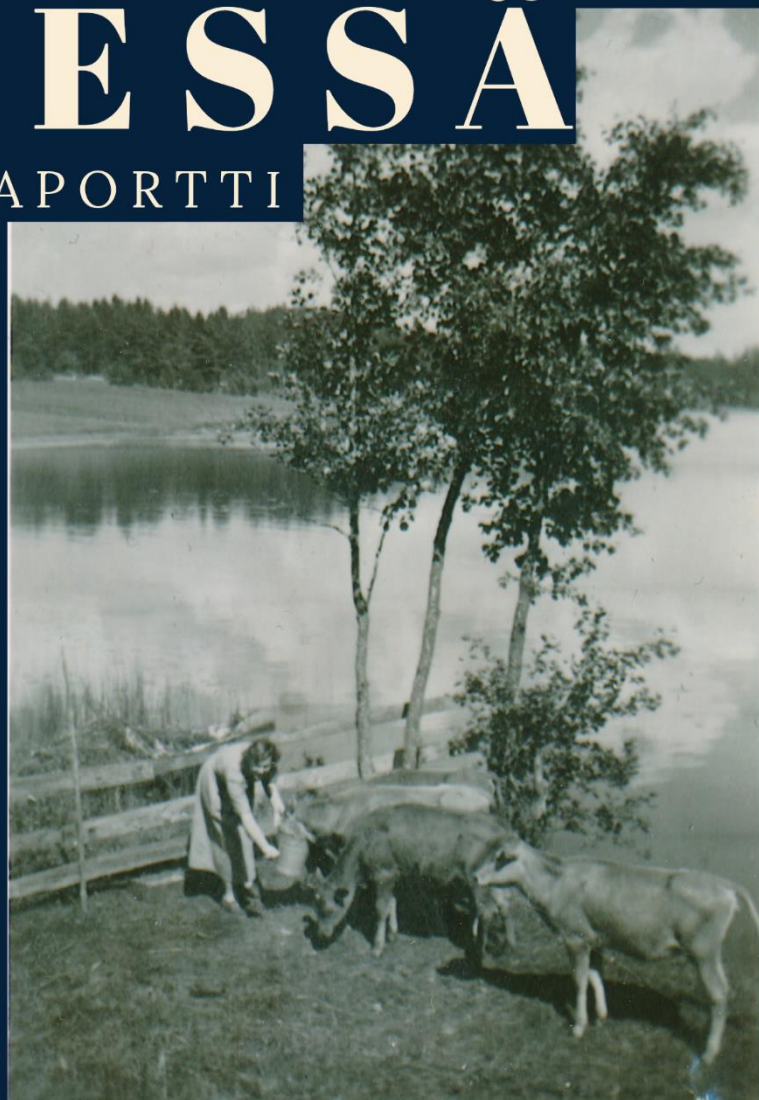
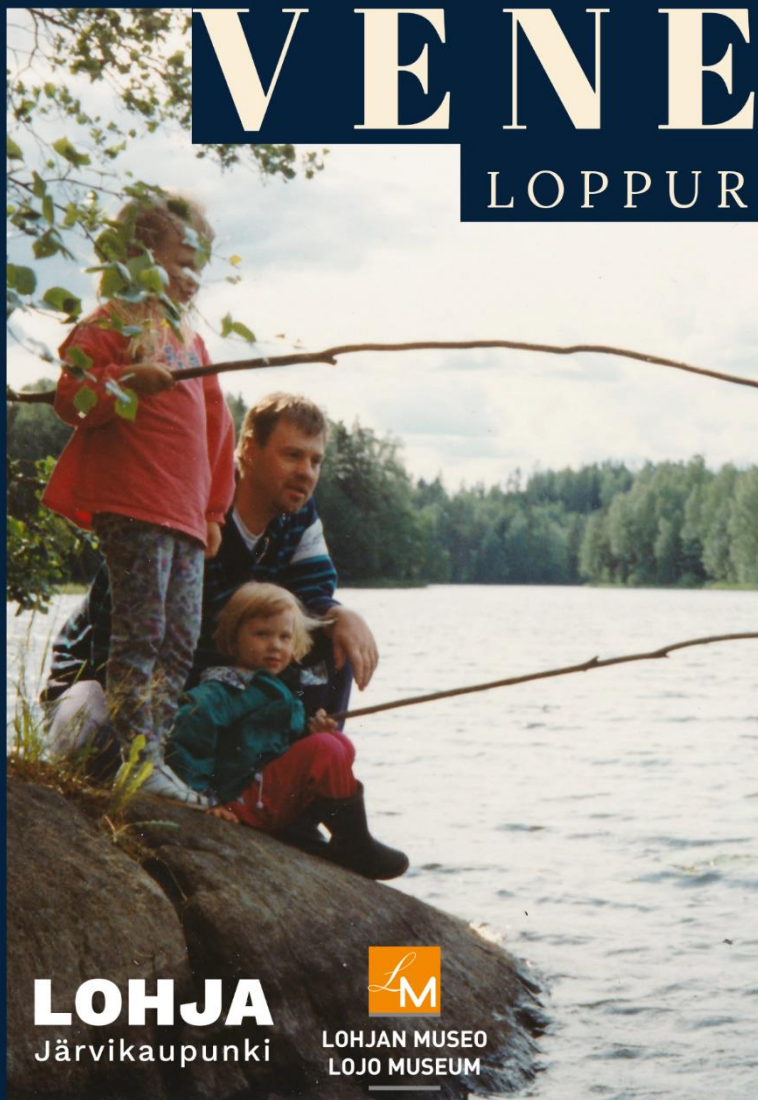

LOHJAN MUSEO

SAMASSA VENEESÄ

LOPPURAPORTTI

Sisällys

Kuvaus hankkeesta ja sen toteutuksesta	1
Tausta ja valmistelu	1
Hankkeen eteneminen	2
Yhteistyökumppanit ja sidosryhmät	2
Kohdeyleisöt ja niiden tavoittaminen	3
Tuotokset ja dokumentointi	3
Haastattelut	3
Nykydokumentointiaineisto	4
Osallistavat menetelmät hankkeessa	5
Aineistojen tallennus ja saavutettavuus	5
Keskeiset tulokset – poimintoja aineistosta	5
Toiminnan, arjen ja muistojen varaan rakentuneet järvisuhteet	5
Järvikaupungin identiteetti – paikallisesta alueelliseen ajatteluun	6
Luontokato & ilmastonmuutos	7
Haasteita ja huomioita hankkeen varrelta	8
Hankkeen tavoitteet ja vaikutukset	8
Hankkeen tulosten hyödynnettävyys	8
YK:n Agenda 2030 kestävän kehityksen tavoitteet	8
Lähteet	9

Kuvaus hankkeesta ja sen toteutuksesta

Lohjan Museon *Samassa veneessä* -hankkeessa kartoitettiin Lohjan alueen asukkaiden ja alueella aikaansa viettävien ihmisten suhdetta heidän lähijärviinsä, ja pohdittiin järvien merkitystä paikallisidentiteetille. Samalla hankkeessa selvitettiin ihmisten kokemuksia siitä, miten ilmastonmuutos ja luontokato ovat vaikuttaneet heidän lähijärviluontoonsa.

Vuoden mittainen hanke toteutettiin aikavälillä 2.10.2023–31.10.2024. Hankkeeseen saatiin Museoviraston ammatillisten museoiden innovatiivisiin hankkeisiin kohdistettu avustus, joka mahdollisti määräaikaisen projektikoordinaattorin palkkaamisen hankkeen ajaksi. Projektikoordinaattori Suvi Laine vastasi hankkeen toteutuksesta yhdessä museon vakituisen henkilökunnan kanssa.

Hankkeen aikana kerättiin aineistoa haastatteleamalla, havainnoimalla ja osallistamalla paikallisia. Kerätyn aineiston pohjalta tuotettu *Tutuilla vesillä – tarinoita Lohjan alueen järviltä* -näyttely on avoinna Lohjan Museolla 15.5.2025–7.1.2027. Lisäksi aineistosta tuotetaan kiertonäyttely, joka kiertää Lohjan alueen kylissä ja taajamissa vuoden 2026 aikana.

Tausta ja valmistelu

Idea hankkeeseen syntyi siitä, kun Lohjan kaupunki otti käyttöönsä sloganin ”järvikaupunki”. Lohjan Museolla tämä herätti kysymyksen siitä, mitä se tarkoittaa: Mikä on järvikaupunki? Miten järvet ovat vaikuttaneet ja vaikuttavat Lohjan asukkaisiin ja täällä aikaansa viettäviin ihmisiin? Nykyiseen Lohjan kaupunkiin kuuluvat entiset kunnat Karjalohja, Nummi, Pusula ja Sammatti, joiden myötä koko alueella on yli 100 järveä, joilla on oma paikallinen merkityksensä. Museo halusi ottaa tutkimusalueeksi koko tämän alueen ja samalla tallettaa muistojen lisäksi nykyhetken toimintaa. Hanke oli erittäin ajankohtainen, joka johti Museoviraston innovatiivisen avustuksen hakemiseen. Hankeavustus mahdollisti hankkeen toteutumisen.

Samaan aikaan Lohjan kaupunki on pyrkinyt kehittämään asemaansa ja toimintaansa järvikaupunkina. Loppuvuonna 2021 kaupunki päätti laatia kaupungin toimintaa ohjaavan järviohjelman, jossa kartoitettaisiin yleisiä suuntaviivoja järvien käytön kehittämiseksi osana kaupungin toimintaa. Järviohjelman laatimista varten perustettiin ohjausryhmä, joka toimi vuosina 2021–2024. Ohjausryhmän laatima järviohjelma julkaistiin maaliskuussa 2024¹. Museon *Samassa veneessä* -hanke on mainittu yhtenä järviohjelman kolmesta jatkohankkeesta.

Lohjan kaupungin missio on olla kestävä kasvun järvikaupunki, jossa on mahdollista elää suomalaista asumisen unelmaa². Lohjan Museo toteuttaa osaltaan tätä missiota tuottamalla laadukkaita kulttuuripalveluita niin kaupungin asukkaille kuin matkailijoillekin. *Samassa veneessä* -hankkeen puitteissa museo on myös pystynyt toimimaan välittäjänä kaupungin ja sen asukkaiden välillä. Jalkautumalla eri puolille Lohjaa keskustelemaan järvistä museo on osoittanut, että museo kaupungin yksikkönä on kiinnostunut myös kylien ja taajamien asioista, ja pyrkinyt tietoisesti laajentamaan järvikaupunkiajattelua enemmän järvien kaupunki -ajatteluksi. Tiedon ja ajatusten välittämistä on tehty hankkeen puitteissa myös kaupungin päättäjien suuntaan: kokemuksellisen ja henkilökohtaisen järvisuhteen pohtiminen esimerkiksi järvityöryhmän työpajassa tai hankkeen tulosten raportointi lautakunnassa.

¹ *Lohjan kaupungin järviohjelma*. 12.3.2024. Lohjan kaupungin järviohjelman ohjausryhmä, Lohjan kaupunki. Saatavilla osoitteessa <https://dynasty.voiceintuitive.com/lohjad10/d10julkaisu/kokous/2024610-14-38351.PDF> [tarkistettu 16.12.2024]

² *Lohjan kaupunkistrategia 2023–2030*.

Hankkeen eteneminen

Vuoden mittainen hanke toteutettiin aikavälillä 2.10.2023–31.10.2024. Alkuperäinen hankeaika oli 2.10.2023–30.9.2024, mutta hankeaikaa päädyttiin pidentämään kuukaudella sen perusteella, että kevään 2024 aikana hanketyöskentelyn ohessa projektikoordinaattorin työaikaa hyödynnettiin myös muiden tehtävien hoitoon. Lohjan Museo vastasi kaikista hankeajan pidentymisestä koituneista kuluista.

Loppuvuodesta 2023 keskityttiin hankkeesta tiedottamiseen sekä mahdollisten yhteistyökumppaneiden ja sidosryhmien kartoittamiseen ja tavoittamiseen. Marraskuussa 2023 järjestettiin kirjastokierros, jonka aikana hanketta esiteltiin kahdeksassa Lohjan alueen paikalliskirjastossa. Tilaisuuksien yhteydessä syntyi mukavasti keskustelua, ja syntyi hyviä kontakteja paikallisiin yhdistyksiin ja yksittäisiin henkilöihin. Loppuvuodesta tehtiin myös jo ensimmäisiä haastatteluita ja havainnointireissuja, mutta pääasiassa aineistonkeruun kenttätöväihe sijoittui vuoden 2024 puolelle. Kiireisin työväihe sijoittui kesäkauteen 2024, jolloin haastatteluiden ja dokumentointireissujen lisäksi hanke oli mukana useissa eri tapahtumissa Lohjan alueella. Kesän ja alkusyksyn aikana aineistoa kerättiin myös avoimella sähköisellä aineistonkeruulomakkeella, joka oli avoinna 9.6.–30.9.2024.

Syksyn 2024 aikana hankkeessa keskityttiin jo kertyneen aineiston läpikäyntiin, sekä täydentävän aineiston koontiin. Syyskuussa järjestettiin esimerkiksi kolme järviarinoiden ilta -tapahtumaa, joiden tarkoituksena oli täydentää hankkeen aikana kerättyä aineistoa niiltä alueilta, joilta muuten oli niukasti aineistoa. Hankkeen toteutusta ja tuloksia esiteltiin 23.10.2024 järjestetyssä loppuseminaarissa, jonka ohjelmassa oli hankkeen osuuden lisäksi puheenvuoroja vesiensuojelun, järviyrittäjien ja paikallisten asukkaiden näkökulmista. Loppuseminaarin avaajana toimi Lohjan kaupunginjohtaja Pasi Perämäki.

Hankkeen etenemisestä on raportoitu säännöllisesti museon työpaikkakokouksissa, ja sitä on seurattu myös museonjohtajan, amanuenssien ja projektikoordinaattorin välisissä kokouksissa.

Yhteistyökumppanit ja sidosryhmät

Hankkeen aikana tehtiin yhteistyötä muun muassa Lohjan kaupungin kirjasto-, matkailu- ja liikuntapalveluiden, Uudenmaan virkistysalueyhdistys UUVI ry:n, Länsi-Uudenmaan vesi ja ympäristö LUVY ry:n, Puujärven vesiensuojeluyhdistys ry:n, Vähä Ruokjärven vesiensuojeluyhdistys VÄRY ry:n, Iso Ruokjärven vesiensuojeluyhdistys ry:n, Enäjärven suojeluyhdistys ry:n, Kirmusjärven suojeluyhdistys ry:n, Saarijärvi-Saloveden vesienhoitoyhdistys ry:n, Pro Pitkäjärvi ry:n, Pro Porla ry:n, Lohjan Kalaseura ry:n, Lohjan lintutieteellinen seura Hakki ry:n, Karjalohjan kotiseutuyhdistys ry:n, Pusula-Seura ry:n, Nummi-Seura ry:n, Lohjan Saaristoseura ry:n ja Kyläkauppakeskus Pikku-Omenan kanssa.

Lisäksi hankkeeseen haastateltiin ja dokumentointiin paikallisia järviin liittyviä yrityksiä (Makko-Muovi, Houseboat Lohjan Helmi, Kesäolohuone Villa Haikari, Lauttaravintola Kaljaasi, TheraFish) ja yhdistyksiä (Muijalan jäänmurtajat, Nu-Pun koiraklubi ry, Lohjan Seudun soutajat LoSS).

Inspiraatiota ja tukea hankkeen toteutukseen haettiin museo- ja tutkimuskentältä tutustumalla muiden museoiden ajankohtaisiin hankkeisiin ja osallistumalla alan koulutus- ja seminaaritapahtumiin. Inspiroivia hankkeita olivat mm. Sarka-museon ja Jyväskylän yliopiston *Minun maaseutuni*-hanke sekä Espoon, Helsingin ja Vantaan kaupungin museoiden vapaaehtoisten valokuvaajien -toiminta.

Hankkeen aikana museo on pystynyt vahvistamaan yhteistyöverkostojaan etenkin Lohjan keskusta-alueen ulkopuolella. Hanke avannut kokonaan uusia sidosryhmiä ja yhteisöjä, esim. järviin liittyvät harrasteyhdistykset ja vesiensuojelutoimijat. Hankkeen aikana on pystytty osoittamaan myös kaupungin

päättäjille, millä tavoin museo voi olla osaltaan mukana tukemassa kaupungin strategisia tavoitteita ja täydentää esimerkiksi kaupungin keskeisiä hankkeita kuten järvihojelmia.

Kohdeyleisöt ja niiden tavoittaminen

Hankkeen tavoitteena oli tavoittaa mahdollisimman laajalla otannalla eri-ikäisiä ja eri taustoista tulevia ihmisiä koko Lohjan alueelta. Haastateltavien ikäjakauma oli 19–82 vuotta. Suurin osa haastateltavista oli yli 60-vuotiaita. Haastateltavia pyrittiin tavoittamaan ympäri Lohjaa, joka huomioitiin hankkeen loppumetreillä järjestämällä kohdennetuilla ”katvealueilla” keskustelutilaisuuksia.

Hankkeen aineistonkeruun pohjana on ollut kohtaamiseen perustuva lähestymistapa: ihmisiä on pyritty kohtaamaan mahdollisuuksien mukaan henkilökohtaisesti heille merkityksellisissä paikoissa ja tilanteissa. Tavoitteena ei ole ollut yleistettävissä olevan määrällisen aineiston luominen, vaan henkilökohtaiseen kokemukseen perustuvan laadullisen aineiston tuottaminen. Esimerkiksi haastatteluiden ja keskustelutilaisuuksien tarkoituksena on ollut saada talteen niitä henkilökohtaisia muistoja ja tarinoita, joita Lohjan alueen järviin liittyy ja syventyä alueen järvien historiaan yksittäisten henkilöiden kokemuseräisen tiedon kautta.

Tästä lähestymistavasta johtuen hankkeen aikana haastatellut ja aineistonkeruuseen osallistuneet henkilöt ovat pääasiassa ihmisiä, jotka ovat jollain tapaa tekemisissä järvien kanssa, tai jotka kokivat, että heillä on jonkinlainen merkityksellinen järvisuhde olemassa. Hankkeessa jäikin tavoittamatta ne henkilöt, jotka eivät kokeneet järvien olemassaoloa merkitykselliseksi tai omaavansa erityistä suhdetta järviin.

Lisäksi lasten, nuorten ja lapsiperheiden tavoittaminen osoittautui hankalaksi. Hankkeen alussa pohdittiin mahdollisuutta kouluyhteistyöhön lasten ja nuorten tavoittamiseksi, mutta tätä ei kuitenkaan saatu toteutettua hankkeen aikataulun puitteissa. Toisaalta tätä aukkoa voidaan paikata kiinnittämällä näyttelyn oheistoiminnassa erityistä huomiota juuri näihin vähemmälle huomiolle jääneisiin kohdeyleisöihin.

Tuotokset ja dokumentointi

Hankkeen aikana keskityttiin pääasiallisesti aineistonkeruuseen. Aineistoa kerättiin haastattelemalla paikallisia, havainnoimalla ja dokumentoimalla järvillä tapahtuvaa toimintaa ja ilmiöitä, sekä vastaanottamalla järviin liittyvää aineistoa museon kokoelmiin.

Museon kokoelmiin pysyvässä säilytyksessä tallennettava aineistokokonaisuus sisältää

- 33 haastatteluäänitettä
- 3 keskustelutilaisuuden äänitettä
- 16 kohteen nykydokumentointimateriaalit (havainnointiraportit, valokuvat)
- 311 valokuvaa
- 20 esinettä

Näitä aineistoja hyödynnetään Lohjan Museon *Tutuilla vesillä – tarinoita Lohjan alueen vesiltä* -näyttelyn sekä tulevan kiertonäyttelyn käsikirjoittamisessa ja tuottamisessa.

Haastattelut

Haastatteluihin lukeutuu niin yksittäisiä kuin parihaastatteluja, ja kestoltaan haastattelut ovat 25 minuutista kahteen tuntiin. Haastatteluäänitteet on tallennettu museon kokoelmaan pysyvässä säilytyksessä. Äänitteistä on luotu litteroinnit Good Tape -palvelun tarjoaman tekoälyn avulla. Tekstimuotoon tallennetut litteroinnit

eivät sovellu tutkimuskäyttöön, sillä ne eivät ole sanatarkkoja ja sisältävät virheitä, mutta ne nopeuttavat huomattavasti aineiston käyttöä ja haastattelusisältöjen läpikäyntiä.

Haastateltavina on ollut pääasiassa yksittäisiä Lohjan alueen asukkaita, mutta myös kaupungin virkahenkilöstöä (mm. kaupunginjohtaja, ympäristöpäällikkö), vesiensuojelutyön asiantuntijoita sekä alueen yrittäjiä. Haastattelut ovat olleet puolistrukturoituja teemahaastatteluita, joissa keskeisinä teemoina ovat olleet vapaa-aika ja harrastukset järvillä, asuminen ja arki järvien äärellä, sekä järviin liittyvät muistot ja tarinat. Vapaamuotoinen haastattelurunko lähetettiin haastateltaville etukäteen tutustuttavaksi. Haastattelut toteutettiin haastateltavan toiveiden mukaisesti joko Lohjan Museolla tai haastateltavan valitsemassa sijainnissa. Hankkeen aikana tehtiin myös kaksi etähaastattelua.

Tallennettujen haastatteluiden lisäksi hankkeen aikana tehtiin toistakymmentä haastattelua, joita ei tallennettu museon kokoelmaan haastateltavien toiveesta.

Nykydokumentointiaineisto

Nykydokumentoinnin keinoin tallennettiin sekä järvillä tapahtuvaa toimintaa ja ilmiöitä että järviin liittyviä ympäristöjä. Nykydokumentoinnin kohteena olivat

- Tuulastusretki Lohjanjärvellä kalastusopas Ari Karppisen johdolla
- Ollisaaren rakennusten dokumentointi yhdessä Uudenmaan virkistysalue UUVI ry:n kanssa
- Lohjanjärven pilkkimestaruuskisat (Lohjan Kalaseura ry)
- Talviuinti Nälköönlammella (Muijalan Jäänmurtaajat ry)
- Töllin Myllyn rakennusten, kosken ympäristön ja padon dokumentointi (Töllin Myllyn Osuuskunta)
- Suurniemen tilan toiminnan dokumentointi Karjalohjalla
- Lohjanjärven ympäripyöräilyn dokumentointi (Lohjan liikuntakeskus)
- NuPun vesipelastuskoirien treenit Routiolla (NuPun koiraklubi ry)
- Pienpuuvenesoudun MM-kilpailut (LoSS ry)
- Kuhauistaja-kilpailut (Lohjan Kalaseura ry)
- Ilta lauttaravintola Kaljaasilla
- Lohjan yhteislyseon lukion purjehduskurssin harjoituskerta Aurlahdessa
- Porlan entisen kalankasvatuslaitoksen alueen dokumentointi
- Lohjalaisen Makko-Muovin toiminnan dokumentointi
- Muikkuverkkojen kokeminen Hormajärvellä ja savumuikkujen valmistus kalamestari Pekka Ilmarisen kanssa
- Hoitokalastus nuottaamalla Pusulanjärvellä (Pusulanjärven vesiensuojeluyhdistys)

Nykydokumentointia tehtiin valokuvaamalla, haastatteleamalla ja osallistuvan havainnoinnin keinoin. Potentiaalisia dokumentointikohteita etsittiin museohenkilökunnan toimesta seuraamalla aktiivisesti esimerkiksi paikallislehden ja sosiaalisen median ilmoituksia. Ehdotuksia dokumentoitavista kohteista ja yhteydenottoja havainnointiin liittyen tuli myös suoraan harrastajilta, yrittäjiltä ja yksityishenkilöiltä. Kaikkia suunniteltuja kohteita ei ehditty hankkeen aikana dokumentoimaan (esim. Melan Vääntäjien keskiviikkomelonta, Lohjan Soutajien avoimet harjoitukset, Lohjan kaupungin vedenpuhdistamoiden ja vesilaitoksen toiminta), mutta mahdollisuuksien mukaan näitä kohteita voidaan dokumentoida museon resurssien puitteissa hankkeen jälkeen.

Osallistavat menetelmät hankkeessa

Hankkeen aikana kokeiltiin erilaisia osallistavia menetelmiä aineistonkeruussa ja hankkeeseen sitouttamisessa. Osallistavien menetelmien tavoitteena oli lisätä sekä hankkeeseen osallistuvien määrää että herättää ihmisiä pohtimaan omaa suhdettaan lähijärviinsä ja sitä kautta vahvistaa ja tukea paikallisten suhdetta heitä ympäröivään järviluontoon.

Hankkeen puitteissa museolla kokeiltiin esimerkiksi vapaaehtoisista koostuvan tallennusryhmän perustamista. Ajatuksena oli, että tallennusryhmään ilmoittautuneet vapaaehtoiset tallentaisivat omaa arkeaan järvien äärellä kuvaamalla ja/tai kirjoittamalla hankkeen ajan alkuvuodesta 2024 lokakuuhun 2024. Tallennusryhmään ilmoittautui mukaan 8 henkilöä, mutta yhteys säilyi ainoastaan kahden vapaaehtoisen kanssa, ja heistä kumpikin totesi, ettei heillä ollut aikaa alkuperäisen tallennusryhmän ajatuksen mukaiseen tallennustyöhön. Kummankin kanssa tehtiin kuitenkin haastattelu, ja he toimittivat muuten aineistoa hankkeeseen. Tallennusryhmän haasteiksi osoittautuivat yhteydenpito ja vapaaehtoisten sitouttaminen toimintaan, ja toisaalta toiminnan tekeminen mahdollisimman helpoksi ja houkuttelevaksi vapaaehtoisille.

Eri tapahtumiin pyrittiin kehittämään osallistavaa toimintaa, jonka tavoitteena oli saada kävijät pohtimaan omaa suhdettaan alueen järviin ja jakamaan järviin liittyviä kokemuksiaan ja muistojaan. Tällaista toimintaa olivat esimerkiksi järviaiheiset kuva- ja keskustelukortit, mahdollisuus kirjoittaa omia järviaiheisiä muistojaan muistilapuille ja kalateemainen muistipeli. Näistä parhaiten toimi muistipeli, jonka äärellä oli helppo keskustella etenkin lapsiperheiden kanssa järviin liittyvistä harrastuksista ja toiminnasta. Kokonaisuudessaan kiinnostus osallistavaan toimintaan eri tapahtumissa jäi kuitenkin vähäiseksi, eikä niiden kautta kertynyt sanottavasti aineistoa. Osallistavia menetelmiä helpommin ihmiset kertoivat suoraan museon edustajalle ”epävirallisesti” omista kokemuksistaan ja muistoistaan järviltä.

Aineistojen tallennus ja saavutettavuus

Aineistoon lahjoitetut kuvat sekä arkistoaineisto on tallennettu sähköisesti Lohjan kaupungin tarjoamalle museon sisäiselle tietoa-asemalle. Museolle lahjoitetun aineiston luettelointi kokoelmanhallintajärjestelmään (Vesta) on toistaiseksi kesken, mutta hankkeen projektikoordinaattori sekä museon kokoelmista vastaava amanuenssi jatkavat työtä. Aineisto säilytetään pysyvästi.

Hankkeen aikana kertynyttä aineistoa hyödynnetään museon tulevissa näyttelyissä vuosina 2025–2027, jolloin aineisto on myös hankkeen päätyttyä yleisön saavutettavissa. Aineiston pohjalta tuotetaan näyttely *Tutuilla vesillä – tarinoita Lohjan alueen järviltä*, joka on avoinna Lohjan Museolla 15.5.2025–7.1.2027. Lisäksi aineistosta koostetaan kiertonäyttely, joka asetetaan esille Lohjan alueen kylissä ja taajamissa vuoden 2026 aikana. Aineiston saavutettavuutta voidaan parantaa myös julkaisemalla valokuva- ja esine-aineistoja museon Finna-sivustolla (<https://lohjanmuseo.finna.fi/>).

Keskeiset tulokset – poimintoja aineistosta

Toiminnan, arjen ja muistojen varaan rakentuneet järvisuhteet

Samassa veneessä -hankkeen keskiössä oli paikallisten järvisuhteiden kartoittaminen ja järvien merkityksen pohtiminen niin yksittäisen asukkaan kuin laajemmankin yhteisön näkökulmasta. Hankkeen aikana tehdyissä haastatteluissa korostuivat sekä järvien arkinen läsnäolo että lapsuuden muistojen merkittävyys.

”Toki Lohjanjärveä katsoo aina tutun silmin, mutta kun ei se ole enää asuinpaikkana, niin kyllä Hormajärvi on ykkönen. [--] Jos alotetaan siitä aamusta, niin avaan kraanan, josta tulee Hormajärven vettä. Eli meidän talousvesi kaikki tulee Hormajärvestä. [--] Sitte päivän mittaan seuraa tietysti, että tapahtuuko järvellä jotakin. Tuleeko mitään lintuja tai... nyt on viime vuosina myöskin seurannut sitä kuinka vähän siellä enää

liikkuu kalastajia. Ennen aina viikonloput siellä oli monta kalastajaa pilkkimässä mutta tänä vuonna oon nähnyt kahtena päivänä siellä kalastajia.”³

” Olen enemmän ollut aina meri-ihminen, kun on mummola ollut meren ääressä, niin sitä kautta vesistöt sinänsä on tärkeitä, enkä halua erotella... niiku arvioida meren ja järven eroja, niillä on kummallakin hirveä merkitys. Mutta yleensä oon vesi-ihminen, että on pakko päästä veden ääreen ja lähelle vettä olemaan ja asumaan.”⁴

”Minun sielunmaisema, se on tämä Kurkijärvi. [--] Kun se avautuu nousevaa aurinkoa päin... Se niin vahvasti sitoo siihen paikkaan. Siinä aika häviää, itse häviää. Järvi ottaa silloin pääosan.”⁵

”Se on mun lapsuuteni merkittävä paikka. [--] Kun vanhempien kanssa oli tullut joku vaikeus, niin sitten kun mä lähdin kävelemään niin mä lähdin sinne rantaan ja kävelin sitä rantaa pitkin. Ja sitten myöhemminkin kun on ollut mietittävä joitain asioita tai rauhoitttava... nykyään kai puhutaan itsensä maadoittamisesta, niin minulle se varmaan tapahtuu niin että minä kävelen siihen omaan lapsuuden rantaan ja katselen sinne järvelle.”⁶

Haastatteluaineistosta nousi vahvasti esiin lapsuusmuistojen ja lapsuuden kokemusten merkitys järvisuhteen muodostumisessa. Osalla haastateltavista suhde tiettyyn järveen oli kestänyt läpi elämän, jolloin lapsuusmuistot peilautuivat haastateltavien puheessa nykypäivään saman vesistön äärellä. Toisaalta myös lapsuus ylipäättään veden äärellä mainittiin monesti merkittävänä tekijänä omassa järvisuhteessa, vaikka lapsuuden kokemukset olisivatkin eri vesistön ääreltä. Lapsuuden järviä kuvailtiin pääasiassa toiminnan paikkoina: järvillä uitiin, kalastettiin, soudettiin, hiihrettiin ja luisteltiin.

Järvikaupungin identiteetti – paikallisesta alueelliseen ajatteluun

Yksi hankkeen tavoitteista oli kartoittaa järvien merkitystä paikallisidentiteetille ja selvittää, miten järvet vaikuttavat paikallisten käsitykseen Lohjasta kotiseutuna tai vapaa-ajanviettopaikkana. Toisaalta myös kaupungin järviyhjelman intresseissä oli selvittää, millaisena kaupungin alueella asuvat hahmottavat järvikaupungin, ja mikä on Lohjan identiteetti järvikaupunkina.

Aihetta lähestyttiin haastatteluissa mm. pohtimalla järvikaupungin määrittelyä. Kysymys siitä, onko Lohja järvikaupunki, johti erittäin mielenkiintoisiin keskusteluihin haastateltavien kanssa. Kuten hankkeen alussakin uumoiltiin, keskusteluissa erottui selkeästi kaksi erilaista ”järvikaupunkia”: Lohjanjärven vaikutuspiiriin rajautuva paikallisempi järvikaupunki, joka käsittää entiset Lohjan kaupungin ja kunnan alueet sekä mahdollisesti myös Karjalohjan puoleisen järven länsirannan, ja toisaalta laajempi, koko nykyisen Lohjan kaupungin alueen käsittävä hallinnollisesti rajattu järvikaupunki. Eräs haastateltava pohti järvikaupungin olemusta seuraavin sanoin:

”Ainakin järvien lukumäärän puolesta Lohja varmasti on järvikaupunki. Onhan kuitenkin Lohjanjärvi... En tiedä, kumpi on saanut nimensä kummastakin, onko Lohja saanut nimensä järvestä vai päinvastoin. Kyllähän Lohjaa aatellen se järvi on tärkeä Lohjalle. Siinä mielessä lohjalaiset ennen kuntaliitoksia oli varmaan Lohjanjärvikaupunki.”⁷

³ Samassa veneessä 09, Lohjan Museon arkisto.

⁴ Samassa veneessä 10, Lohjan Museon arkisto.

⁵ Samassa veneessä 08, Lohjan Museon arkisto.

⁶ Samassa veneessä 31, Lohjan Museon arkisto.

⁷ Samassa veneessä 27, Lohjan Museon arkisto.

Sitaatti on Sammatin alueella tehdystä haastattelusta, ja siinä kiteytyvät hyvin kaksi rinnakkaista käsitystä Lohjasta järvi-kaupunkina.

Erottamaton yhteys järven ja kaupungin välillä on vahva osa entisen Lohjan kunnan ja kauppalan alueen paikallisidentiteettiä. Tätä kuvastaa osaltaan sekin, että osa haastateltavista ei tehnyt eroa järven ja kaupungin välille: heille ”Lohja” tarkoitti molempia samanaikaisesti.

Laajemman järvi-kaupungin identiteetti sen sijaan jää epämääräiseksi ja vaikeasti kuvailtavaksi. Useimmiten laajemmasta järvi-kaupungista puhuttaessa keskustelu siirtyi haastateltavien kanssa kaupungin toimintaan hallinnollisena toimijana: ranta-alueiden kaavoitukseen, ympäristönsuojeluun, uimarantojen ylläpitoon. Näissä haastatteluissa järvi-kaupunki määrittäytyi ensisijaisesti tekijäksi, eikä yhteenkuuluvuutta merkitseväksi identiteetiksi tai kokonaisuudeksi.

Luontokato & ilmastonmuutos

Hankkeen aikana selvitettiin myös ihmisten kokemuksia siitä, miten ilmastonmuutos ja luontokato ovat vaikuttaneet heidän lähiluontoonsa. Etenkin ilmastonmuutos tuntui olevan monelle haastateltavalle suuri ja laaja aihe, jota oli vaikea käsitellä. Useimmat haastateltavat kertoivat kyllä ympäristöä koskevista havainnoistaan, mutta havaintoihin liittyviä tunteita tai kokemuksia ei niinkään noussut esiin. Asiantuntijahaastatteluissa esille nousivat pohdinnat lisääntyvistä sademääristä, leudoista talvista ja jäätilanteen heikkenemisestä sekä tulvista, sekä näiden vaikutukset sisävesiin.

Ilmastonmuutosta merkittävämpänä tekijänä koettiin ihmisen aiheuttamat muutokset. Esimerkiksi Lohjan keskusta-alueen haastateltavien puheessa tuli useampaan otteeseen ilmi teollisuuden vaikutus vesistöön:

”Muistan menneiltä vuosikymmeniltä kerran tultiin yökalasta Isoltaselältä kun oltiin sitten Aurlahteen kotiutumassa niin olipa just sitte likavedet Aurlahteen kasattu, ja oli helteinen kesäyö ja ei tuulta ollenkaan. Niin se oli kyl sanomattoman kamala se Aurlahti juuri siinä tilassa ja siinä kohtaa kesähelteessä. Ja jos nyt sitten vertaa tätä hetkeä, niin onhan tää ihan superjuttu ja ilo.”⁸

”Muistan ne ajat kun Aurlahdessa ei juurikaan viittinyt uimaan mennä eikä muutakaan. Ja nyt se on ihan toisen tyyppinen.”⁹

”Jo pienenä tyttönä mua inhotti hirveesti, kun olin uimassa, niin sitten tuli semmosia ruskeita klönttejä sieltä tehtaan suunnasta ja sittenhän kuten tunnettua, niin se Aurlahti saastui niin paljon, ettei siellä voinut sitten enää uida. Ja sitten melkein koko 70-luku meni siihen, että saatiin se järvi taas kuntoon.”¹⁰

Näihin ikäviin tai inhoa aiheuttaviin muistoihin liittyi kuitenkin huojennusta ja iloa siitä, että tilanne on nyt Lohjanjärven kannalta parempi. Monella pienemmällä järvellä tilanne oli päinvastainen, ja haastateltavat korostivat tämän hetken haasteita: vesien nuhjaantumista, rehevöitymistä ja umpeenkasvamista.

Voidaankin todeta, että oman lähivesistön tila herätti sekä positiivisia että negatiivisia tunteita. Kysyttäessä sitä, mitä ihmiset toivoivat lähijärvensä tulevaisuudelta, vastaus oli yksiselitteinen: että järvi säilyisi puhtaana tuleville sukupolville.

⁸ Samassa veneessä 04, Lohjan Museon arkisto.

⁹ Samassa veneessä 10, Lohjan Museon arkisto.

¹⁰ Samassa veneessä 12, Lohjan Museon arkisto.

Haasteita ja huomioita hankkeen varrelta

Etenkin avoimen aineistonkeruun kohdalla haasteita tuotti raskaiden lupakäytäntöjen yhteensovittaminen siihen, että aineiston lähettäminen olisi mahdollisimman helppoa ja vaivatonta. Tavoitteena oli, että kuka tahansa voisi lähettää sähköisen lomakkeen kautta omia kuviaan hankkeen käyttöön ja mahdollisesti samalla lahjoittaa kuvat museon kokoelmiin. Aineiston vastaanottolomakkeen soveltaminen sähköiseen muotoon osoittautui kuitenkin hankalaksi. Päädyttiin siihen, että kuvat otettiin ainoastaan näyttelykäyttöön, johon lupien saaminen oli yksinkertaisempaa.

Hankkeen tavoitteet ja vaikutukset

Lohjan kaupungin strategiassa hanke vastaa Luonnostaan tunnettuun -strategia painopisteeseen. Hankkeessa ollaan tallennettu paikallista järviluontoa ja ihmisten suhdetta siihen. Jo nyt ihmiset pääsevät tutustumaan uuden näyttelyn kautta hankkeen tutkimustuloksiin. Museon tekemä näyttely nostaa esille Lohjan alueen järviä ja tekee niistä tunnetuksi niin Lohjalla asuville, mökkiläisille kuin matkailijoille. Hanke on myös osa Lohjan kaupungin järviohjelmää, jossa hanke selvittää järvisuhdetta ja järvi-identiteetin vaikutuksen paikallisidentiteettiin. Lisäksi museon omissa tavoitteissa koko Lohjan alueen huomioiminen tallennusalueena on toteutunut hyvin. Olemme saaneet aineistoja ympäri nykyistä Lohjaa ja tallentaneet ne kokoelmiin.

Hankkeen tulosten hyödynnettävyys

Vesistöt ovat pinnalla juuri nyt, mutta niin tutkimuksessa kuin museokentälläkin on keskitytty enemmän merisuhteeseen ja saaristolaisuuteen sisävesien jäädessä vähemmälle huomiolle. Kuitenkin kiinnostus ”sinistä” kulttuuriperintöä ja vesistösuhdetta kohtaan selkeästi kasvussa (esim. Museoviraston Virtaa vesien kulttuuriperinnöstä -toimintasuunnitelma 2021-2025, Lahden museon Vesijärvi-keruu, vuoden kotiseututeos Kiuruveden järvikirja). Lohjan Museo osaltaan osallistuu tähän ajankohtaiseen keskusteluun, ja vaikka aineisto on rajattu Lohjan kaupungin alueelle, se kytkeytyy tiiviisti laajempiin keskusteluihin ympäristön ja luonnon merkityksestä ja myös museon roolista luontosuhteen tallentajana.

Aineistoa hyödynnetään heti keväällä 2025 alkavassa *Tutuilla vesillä – tarinoita Lohjan alueen järviltä* näyttelyssä ja vuonna 2026 kiertonäyttelyssä. Aineisto tallennetaan tutkijoiden käyttöön museon kokoelmiin ja kuva- ja esineaineistoa julkaistaan Finna-tietokannassa. Aineistoa pystytään hyödyntämään myös tulevaisuudessa, sillä sen perusteella selviää, millainen järvisuhde ja miten ihmiset suhtautuvat ympäristöönsä 2020-luvulla, miten on reagoitu ilmastomuutokseen ja miten on toimittu tai jätetty toimimatta.

YK:n Agenda 2030 kestävä kehityksen tavoitteet

Hanke vastaa YK:n Agendan 11 Kestävät kaupungit ja yhteisöt kohtaan tavoitteeseen 11.a Tukea kaupunkialueiden, niiden lähialueiden ja maaseudun välisiä positiivisia taloudellisia, sosiaalisia ja ympäristöön liittyviä yhteyksiä tukemalla kansallisia ja alueellisia kehityssuunnitelmia.

Tähän on vastattu osallistamalla tasapuolisesti sekä kaupunkialueita että taajamia ja kyliä ja myös viestimällä myös kaupungin hallinnon suuntaan. Museo on osallistunut myös järviohjelmiaan tuoden aktiivisesti esille koko Lohjan aluetta. Tällä tavoin alueet tulevat myös tutuiksi keskenään ja museo on saanut talletettua järvimuistoja ympäri Lohjaa. Olemme tukeneet paikallisia järvisuhteita. Kokemukset kaikista nyky-Lohjan alueella sijaitsevista järvistä ovat yhtä tärkeitä järven koosta tai sijainnista riippumatta.

Lisäksi hanke edistää kestävä kehitystä ja luontoa suosivaa elämäntapaa kohdan 12 Vastuullisen kuluttamisen mukaan. Hanke vastaa kestävä kehityksen periaatteisiin tallentamalla ja jakamalla elävää

kulttuuriperintöä ja aineetonta, yhteisön hyvinvointia lisäävää tietoa ja materiaalia. Hankkeen kokoaressa huomioidaan kestävä kehityksen tavoitteet ja huomioidaan sen vaatimukset jokaisessa vaiheessa erikseen. Esimerkiksi hankkeeseen liittyvää materiaalia jaetaan verkossa, eikä hankkeessa tuoteta kertakäyttöistä, painettua materiaalia. Museon kokoelmiin tallennettava materiaali digitoidaan mahdollisimman laajasti. Toiminta luo yhteyksiä ihmisten välille. Toiminta on avointa ja mahdollista kaikille esim. iästä, varallisuudesta tai asuinpaikasta riippumatta. Toimenpiteet ovat sukupuolineutraaleja ja edistävät yhdenvertaisuutta. Hankkeen toteuttaminen ottaa erityisesti nykydokumentointiosion osalta vastuuta tulevien sukupolvien mahdollisuuksista ymmärtää ilmastonmuutokseen reagoinnin tapoja ja vaihteita, sitä miksi toimimme tai jätimme toimimatta.

Lähteet

Painamattomat lähteet

Lohjan Museon arkisto

Samassa veneessä -hankkeen haastatteluaineisto 2023-2024

Sähköiset lähteet

Lohjan kaupungin järviohjelma. 12.3.2024. Lohjan kaupungin järviohjelman ohjausryhmä, Lohjan kaupunki. Saatavilla osoitteessa <https://dynasty.voiceintuitive.com/lohad10/d10julkaisu/kokous/2024610-14-38351.PDF> [tarkistettu 16.12.2024]

Lohjan kaupunkistrategia 2023–2030. <https://www.lohja.fi/kaupunki-ja-hallinto/lohjan-kaupunki/strategia-ja-talous/> Luettu 22.4.2025